

ถอดบทเรียนแปลงใหญ่โคเนื้ออำเภอชุมแพ ตำบลข้าวเรียง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ความเป็นมา

สืบเนื่องจากรัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายส่งเสริมให้เกษตรกรรวมตัวกันผลิต และทำการตลาดในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ ในการนี้กรมปศุสัตว์แจ้งให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่นดำเนินการรับสมัคร คัดเลือก เกษตรกรเป้าหมาย เพื่อดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้านปศุสัตว์ในพื้นที่ที่เหมาะสม ตามเกณฑ์ที่กรมปศุสัตว์กำหนด โดยกำหนดให้จังหวัดขอนแก่นเป็นแปลงใหญ่การเลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น ได้มีมติในคราวประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๕๙ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๙ ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดขอนแก่น ให้ความเห็นชอบอำเภอชุมแพ เป็นพื้นที่ส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่การเลี้ยงโคเนื้อ โดยมีนายทรงวุฒิ เดชวิจิตรชัย ปศุสัตว์อำเภอชุมแพ เป็นผู้จัดการแปลง

โดยได้วิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ เพื่อดำเนินการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (โคเนื้อ) ดังนี้

- ๑) กลุ่มฯ มีศักยภาพด้านการตลาดโคเนื้อ กล่าวคือฟาร์มเกษตรกรตัวอย่าง ซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่ม มีการดำเนินการผลิตโคเนื้อในระดับต้นน้ำและกลางน้ำ มีระบบการผลิตและจำหน่ายที่ชัดเจน ซึ่งจะสามารถสนับสนุนกิจกรรมแปลงใหญ่โคเนื้อ เชื่อมโยงตลาด ของสมาชิกรายอื่นอย่างครบวงจรได้
- ๒) กลุ่มฯ มีสมาชิกเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ รวมตัวกันดำเนินโครงการ จำนวน ๖๐ ราย ในพื้นที่ ๑ ตำบล ๘ หมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ ที่เหมาะสมในการดำเนินการ
- ๓) กลุ่มฯ มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เพื่อบริการขับเคลื่อนโครงการ ตั้งแต่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๙
- ๔) กลุ่มฯ มีโคเนื้อ เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๗๘๓ ตัว ซึ่งเพียงพอต่อการขับเคลื่อนโครงการ

สถานการณ์ปัจจุบัน

ปัจจุบันกลุ่มฯ มีการดำเนินการร่วมกันเป็นเวลา ๑ ปีเศษ มีความคืบหน้าการดำเนินงาน ดังนี้

- ๑) มีสมาชิกร่วมโครงการ จำนวน ๖๐ ราย โคเนื้อ จำนวน ๗๘๓ ตัว พื้นที่ปลูกหญ้า จำนวน ๒๖๑ ไร่
- ๒) สมาชิกมีการประชุมร่วมกันทุกเดือน เพื่อทำแผนการปฏิบัติงาน แผนบริหารจัดการ และแผนการผลิต ตลอดจนแผนการตลาด เพื่อขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จร่วมกัน ดังนี้
  - ๒.๑ แผนการปฏิบัติงาน กำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และครอบคลุมตลอดกระบวนการผลิต

๒.๒ แผนบริหารจัดการ มีการประชุมพิจารณาคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มขึ้นมาขับเคลื่อน ซึ่งประกอบด้วย ทีมผู้จัดการ และทีมบริหาร

๒.๓ แผนการผลิต กำหนดแผนการผลิตรายแปลงที่ชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดหาเงินทุนและปัจจัยการผลิต

๒.๔ แผนการตลาด ร่วมกันทำแผนการตลาดเพื่อขอรับสินเชื่อจาก ธกส. สำหรับการจัดหาปัจจัยการผลิต วงเงิน ๑๐ ล้านบาท ความเป็นอยู่ระหว่างรอการอนุมัติ

๓) กลุ่มฯ มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เพื่อบริการรับบริการขับเคลื่อนโครงการ ตั้งแต่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๕๙

๔) กลุ่มฯ มีโคเนื้อ เข้าร่วมโครงการ จำนวน ๗๗๐ ตัว ซึ่งเพียงพอต่อการขับเคลื่อน

๕) จัดทำข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม และข้อมูลพิถีพิถัน ตลอดจนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม(โซนนิ่ง) โดยร่วมบูรณาการกับสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่นและสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๕ ซึ่งได้ดำเนินการทำพิถีพิถันทุกแปลง

การบริหารจัดการองค์กร

ปศุสัตว์อำเภอชุมแพ ในฐานะผู้จัดการแปลง ได้จัดประชุมสมาชิก/เกษตรกรเป้าหมาย โดยประสานความร่วมมือระหว่าง เกษตรกร เอกชน และภาครัฐ (หน่วยงานกรมปศุสัตว์และ อปท.) ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ณ องค์การบริหารส่วนตำบลข้าวเรียง ซึ่งมีสาระสำคัญ ที่แจ้งให้ประชุมรับทราบ ดังนี้

๑. การแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อน

๑.๑ ทีมผู้จัดการแปลง

๑. นายทรงวุฒิ เดชวิชัย	ผู้จัดการแปลง
๒. นางบุญรัตน์ ถาวงษ์กลาง	ผู้ช่วยผู้จัดการแปลง
๓. นายพิทยากร อ้วนพรหมา	ผู้ช่วยผู้จัดการแปลง

๑.๒ ทีมบริหาร

๑. นายพิทยา แนวโสภี	ประธานกลุ่ม
๒. นายเสมียน พงษ์สะพัง	รองประธาน
๓. นายไพฑูรย์ นามวงศ์สา	เลขานุการ
๔. นายบันเทิง ปินดาพรหม	เหรัญญิก

๒. การกำหนดบทบาทหน้าที่

๒.๑.๑ ทีมผู้จัดการแปลง

๑. จัดทำแผนการผลิต ร่วมกับกลุ่ม/สมาชิก
๒. ประสานงาน กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง
๓. ประสานงาน และวางแผน การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิต การตลาด และการ

บริหารจัดการผลผลิต ตลอดห่วงโซ่การผลิต

๔. ประสานงาน และให้คำปรึกษาแก่ทีมบริหาร

๒.๑.๒ ทีมบริหาร

๑. ประสานงาน ระหว่างสมาชิกและทีมผู้จัดการ
๒. ร่วมวิเคราะห์ จัดทำแผนปฏิบัติงานโครงการ
๓. ร่วมส่งเสริมเทคโนโลยี ให้องค์ความรู้แก่สมาชิก และการพัฒนาองค์กร
๔. ร่วมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่ม/สมาชิก
๕. บริหารจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น ภายในองค์กร

เป้าหมายการพัฒนา

๑. ลดต้นทุนการผลิต ร้อยละ ๒๐ โดยวิธีการ
  - ๑.๑ ใช้การผสมเทียม แทนการใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงพ่อพันธุ์ และลดค่าเวชภัณฑ์ในการรักษา โรคที่ติดต่อมาจากระบบสืบพันธุ์
  - ๑.๒ ใช้หญ้าอาหารสัตว์โภชนะสูง ที่เหมาะสมในพื้นที่ เช่นหญ้าเนเปียร์ กินนี มาเลี้ยงสัตว์ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารข้น
  - ๑.๓ ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ทดแทนวัตถุดิบผสมอาหารสัตว์ เช่นมันสำปะหลัง ใบกระถิน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการหาวัตถุดิบ
  - ๑.๔ ใช้อาหาร TMR. ในการเลี้ยง แทนการใช้อาหารข้น สามารถลดค่าใช้จ่ายได้ ๖ บาท/กก.
  - ๑.๕ ใช้เทคโนโลยีในการเก็บและเพิ่มคุณค่าอาหารสัตว์ เช่นหญ้า/ฟางหมัก แทนการกินหญ้า/ฟางแห้งในฤดูที่ขาดแคลน สามารถลดเวลาการเลี้ยงโคขุน ลงได้ร้อยละ ๒๐
  - ๑.๖ ใช้ผลพลอยได้จากกิจกรรม เช่นมูลสัตว์ เศษหญ้า/ฟาง แทนการการใช้ปุ๋ยเคมีในแปลงหญ้า สามารถลดค่าใช้จ่าย ได้ร้อยละ ๒๐
๒. เพิ่มผลผลิต ร้อยละ ๒๐
  - ๒.๑ เพิ่มคุณภาพ
    ๑. ใช้สายพันธุ์โคเนื้อที่เหมาะสมกับพื้นที่ และตรงตามความต้องการของตลาด โดยใช้วิธีการผสมเทียม
    ๒. ใช้วิธีการเลี้ยงแบบประณีต เพื่อลดเวลาการเลี้ยง และเพิ่มอัตราการเจริญเติบโต
    ๓. ใช้อาหาร TMR. พัฒนาซาก เพื่อเพิ่มมูลค่าของเนื้อโคสู่ตลาดบน
  - ๒.๒ เพิ่มปริมาณ
    ๑. เหนียวนาการเป็นสัด เพื่อลดเวลาแม่โคท้องว่าง
    ๒. กระตุ้นการตกไข่หลายใบ และย้ายฝากตัวอ่อน
    ๓. จัดหาแม่โคต้นน้ำและโคขุนตามความต้องการของตลาดเข้าสู่ฟาร์ม

การบริหารการตลาด

๑. ทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับ PJ Farm ในการประกันราคาโคต้นน้ำ เพื่อพัฒนาเป็นโคกลางน้ำ สู่สหกรณ์โคเนื้อหนองสูง จ.มุกดาหาร ต่อไป
๒. PJ Farm ระดมทุนซื้อลูกโคของสมาชิกในการประกันราคา โดยคัดลูกโคเพศผู้อายุ ๖-๑๘ เดือน เพื่อพัฒนาเป็นโคกลางน้ำ ส่วนลูกโคเพศเมียใช้เป็นแม่โคทดแทน
๓. ทำธนาคารมูลสัตว์ เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์จำหน่ายแก่สมาชิก และเกษตรกรในพื้นที่

การขับเคลื่อนองค์กร

๑. ประชาสัมพันธ์ รับสมัครสมาชิก และระดมทุน
๒. จัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่ม พร้อมทำระเบียบข้อบังคับกลุ่ม
๓. ทำข้อมูลรายครัวเรือน พร้อมพิกัดแปลง
๔. จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน
๕. อบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคโนโลยีแก่สมาชิก
๖. ทำแผนปฏิบัติงาน และแผนธุรกิจ เพื่อขอสินเชื่อจาก ธกส.(วงเงิน ๑๐ ล้านบาท)
๗. จัดหาปัจจัยการผลิต แมคโค เตรียมตัวสู่การเลี้ยงแบบประณีต
๘. คณะกรรมการ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงาน

การบูรณาการภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อน

๑. สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น
  - บริหารจัดการ/ขับเคลื่อนนโยบาย
  - บูรณาการหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
๒. สำนักงานปศุสัตว์เขต ๔
  - บริหารจัดการ/ขับเคลื่อนนโยบาย
  - ประสานงานระหว่างหน่วยงานในพื้นที่ กับกรมปศุสัตว์
  - กำกับ แนะนำ ติดตาม การดำเนินงานของจังหวัด ให้เป็นไปตามนโยบาย
๓. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดขอนแก่น
  - บริหารจัดการ/ขับเคลื่อนนโยบาย แปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ
  - บูรณาการหน่วยงานในสังกัดกรมปศุสัตว์ในพื้นที่
  - กำกับ แนะนำ กำหนดทิศทางการดำเนินงานแก่ผู้ปฏิบัติ ให้เป็นไปตามนโยบาย
  - ให้บริการด้านสุขภาพสัตว์ แก่เกษตรกรเป้าหมาย
๔. ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ
  - ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีด้านการเลี้ยงสัตว์
  - สนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกรเป้าหมาย
๕. ศูนย์วิจัยการผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพขอนแก่น
  - ถ่ายทอดความรู้ การผสมเทียมและเทคโนโลยีชีวภาพ ด้านการเลี้ยงสัตว์
  - ให้บริการด้านการผสมเทียมและปรับปรุงพันธุ์สัตว์ แก่ปัญหาเกษตรกรเป้าหมาย
๖. ศูนย์วิจัยและพัฒนามาตรฐานอาหารสัตว์เคี้ยวเอื้อง
  - ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี การผลิตและพัฒนาอาหารสัตว์
  - สนับสนุนปัจจัยการผลิต แก่เกษตรกรเป้าหมาย
  - สนับสนุนเสบียงสัตว์ แก่เกษตรกรเป้าหมาย
๗. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ตอนบน)
  - ถ่ายทอดความรู้ งานวิชาการด้านการค้นหาและเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์
  - สนับสนุนการตรวจ ชันสูตร ค้นหาและเฝ้าระวังโรคระบาดสัตว์
๘. สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ขอนแก่น
  - ถ่ายทอดความรู้ การทำบัญชีฟาร์ม แก่เกษตรกรเป้าหมาย
๙. สำนักงานสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น
  - ถ่ายทอดความรู้ หลักการสหกรณ์ แก่เกษตรกรเป้าหมาย

๑๐. สำนักงานพลังงานจังหวัดขอนแก่น

- ถ่ายทอดความรู้ การใช้พลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์และแก๊สชีวภาพ แก่เกษตรกรเป้าหมาย

- สนับสนุนแผงโซลาร์เซลล์ และบ่อแก๊สชีวภาพ แก่เกษตรกรฟาร์มสาธิต

๑๑. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดขอนแก่น

- ถ่ายทอดความรู้ การใช้น้ำบาดาลเพื่อการเกษตร แก่เกษตรกรเป้าหมาย

- สนับสนุนบ่อน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร แก่เกษตรกรฟาร์มสาธิต

๑๒. สถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น

- ถ่ายทอดความรู้ การใช้ประโยชน์การใช้ที่ดินที่เหมาะสม แก่เกษตรกรเป้าหมาย

- สนับสนุนการทำฟักัดแปลง แก่เกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่

ผลลัพธ์และผลกระทบจากการดำเนินงาน

ผลลัพธ์ :

ด้านเศรษฐกิจ : ๑. โคของเกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเนื่องจาก

ได้รับการดูแลด้านสุขภาพสัตว์ และได้รับการผสมพันธุ์โดยน้ำเชื้อพันธุ์ดี

๒. โคของเกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเนื่องจาก

ได้รับการดูแลด้านอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพ

๓. เกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ มีรายได้เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีอำนาจต่อรองด้านตลาด ที่เป็นธรรม

ด้านสังคม : เกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่ ได้รับองค์ความรู้เรื่องการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม

และกลุ่มเกษตรกรสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติให้เกิดผลได้

ผลกระทบ

เชิงบวก : ๑. เกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่เกิดความมั่นใจในการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ

๒. เกิดเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ที่มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้

๓. เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายโคเนื้อ และมูลโค

๔. เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต จากการใช้ปุ๋ยเคมี

เชิงลบ : -

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร

๑. ความมีประสิทธิภาพของการวิเคราะห์คนและพื้นที่

๒. การสร้างการรับรู้ และการสร้างแรงบันดาลใจ แก่กลุ่มเป้าหมาย

๓. ความเข้มแข็งของกลุ่ม และเครือข่าย ที่มองเห็นเป้าหมายร่วมกัน

๔. การกระตุ้นให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง

๕. มีศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงโคเนื้อ ภายใต้ ศพก. อยู่ในกลุ่ม ทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้สู่สมาชิกได้อย่างใกล้ชิด

๖. ทีมบริหารและทีมผู้จัดการแปลง เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ

ปัญหาอุปสรรค/ข้อจำกัดของกลุ่ม

๑. เกษตรกรส่วนใหญ่ค่อนข้างมีอายุมาก
๒. ฟาร์มเกษตรกร เป็นรูปแบบกระจาย ทำให้ค่อนข้างมีปัญหาในการให้บริการ
๓. เกษตรกรค่อนข้างยึดติดกับรูปแบบการเลี้ยงสัตว์แบบเดิม ซึ่งใช้เวลาในการปรับเปลี่ยน
๔. เกษตรกรยังไม่คุ้นชินกับการทำงานรูปแบบกลุ่ม ซึ่งทำให้ต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยน

ที่มาของข้อมูล

๑. นายทรงวุฒิ เดชวิจิตชัย ปศุสัตว์อำเภอชุมแพ
๒. นายพิทยา แนวโสภี ประธานกลุ่ม
๓. นายบุญชู ชมภูสอ นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ
๔. นายบุญชอบ ชัยบัง สัตวแพทย์ชำนาญงาน
๕. เกษตรกรสมาชิกแปลงใหญ่โคเนื้ออำเภอชุมแพ

